

de l'Escola llemosina <sup>(1)</sup>, i que, per tant, són típics de Limoges, apareixen també aquí, encara que amb un caràcter divers del que generalment allí són aplicats.

Sobre l'origen d'aquests ornaments, algú ha parlat d'una provinença aràbiga, i cal no oblidar que és possible confondre els entrelaçaments cal·ligràfics de l'art del Nord amb alguns temes de llaceries d'origen persà, africà i espanyol que l'amor a l'art oriental, popularitzat en l'Edat mitjana a Europa, pot haver difós. Sense penetrar en el fons d'aquesta qüestió complexíssima, assenyalarem solament l'existència de la cúpula i de la coberta del reliquiari de Colònia, d'orfebreria alemanya, on es veu aquest tema ornamental, creient que és suficient per a deixar resolt el punt que ens interessa. — J. F. I T.

### Retaule de Xixena

OBRADOR DELS SERRA A BARCELONA (1361-1399)

Aquesta taula fou adquirida l'any 1918, per la M. I. Junta de Museus de Barcelona, a la Comunitat de Religioses del Reial Monestir de Xixena, en el Baix Aragó. Corresponia el retaule a un



Fig. 659. — Taula central del retaule de Xixena

En ésser adquirit aquest retaule, l'espai que ocupen les escenes de la Presentació i el Baptisme de Jesús i la Pentecosta i la mort de la Verge, era omplert amb dos fragments de retaule repre-

dels altars de l'església de l'expressat monestir, dedicat a la Verge Maria, la imatge de la qual presideix la composició, on es desenrotllen els goigs de la Mare de Déu i alguns passos de la vida i passió de Jesucrist.

En la taula central apareix la Mare de Déu amb l'Infant als braços, i Santa Caterina i Santa Magdalena. Als peus de la imatge, agenollat, hi ha el retrat del donador, que, segons la llegenda inscrita en el propi mantell, és Fra Fortaner de Glera, Comanador de Xixena, el qual morí en 1400, durant el priorat de D.<sup>a</sup> Antonia de Castellaurí, morta en 1411.

El cicle iconogràfic s'inicia en el compartiment superior, dreta de la Verge, amb l'Anunciació i la Nativitat. Dessota vénen les representacions de l'Adoració dels Reis i la Presentació de Jesús al Temple, i, en la línia inferior, Jesús discutint amb els Doctors i el Baptisme en el Jordà.

En el compartiment central superior a la imatge de Maria hi ha l'escena de la Crucifixió presidint el conjunt, que continua en el departament esquerre de la Verge començant per dalt, amb la Resurrecció de Jesús i l'Assumpció. Dessota hi ha la Pentecosta i l'Angel que apareix a Maria anunciant-li la seva mort. Dessota vénen els temes de la mort de Maria i la Coronació.

El bancal de l'altar consta de cinc compartiments i és presidit pel Sant Sopar, o sia la institució de l'Eucaristia, ocupant les quatre divisions laterals algunes escenes representatives de llegendes eucarístiques.

(1) MARQUET DE VASELOT: *Les enaux limousins à fond vermiculé.*



Fig. 660. — Retable de Xixena

sentant Sant Cosme i Sant Damià, pertanyents a una altra època i molt inferiors en mèrit artístic.

Indagant el perquè de la presència d'aquelles taules, vinguérem en coneixement que, cap als volts de l'any 1899, foren col·locades allí per una especial devoció als Sants Metges, i que els quatre compartiments substituïts foren venuts en el mercat d'antiguitats.

Feliçment, en aquella data, les dites pintures foren adquirides per l'Il·lustre membre de la Junta de Museus D. Emili Cabot, en la col·lecció del qual figuraren des d'aleshores, havent-les cedit suara, el referit senyor, a fi de completar l'exemplar.

Pels seus caràcters aquest retable pertany a la sèrie que, a base d'alguns exemplars documentats, avui es pot considerar com a sortida de l'obra dels germans Serra, pintors domiciliats a Barcelona. Les notícies que tenim sobre aquests comprenen el període que va del 1361 al 1399.

La sèrie a la qual ve a afegir-se el retaule de Xixena, fins ara inèdit, representa la repercussió de les influències de l'escola de Siena sobre l'art català. D'aquesta tendència, l'obra dels Serra en té la més pura representació. D'aquest obrador se'n coneixen documents del 1361, del 1363, del 1368, del 1394 i del 1399. A aquests documents sols hi corresponen dues de les obres conservades, que són el retaule del Convent del Sant Sepulcre, de Saragossa, i el de la Confraria del Sant Esperit, de Manresa.

La comparança amb les dues pintures documentades permet considerar com a obres d'aquest obrador barceloní, ultra el retaule de Xixena, els de Sant Cugat del Vallès (avui al Museu Episcopal), el de Sant Llorenç dels Morunys, els dos fragments de la Vida de la Verge del nostre Museu, el de Santa Anna, de Barcelona, i altres.

De l'obra dels Serra n'apareix com a únic firmant dels contractes, en 1361, En Jaume Serra (retaule de Saragossa); en 1363 firma En Jaume Serra, i En Pere Serra com a ajudant (retaule de Tots Sants, de Manresa); en 1368 firma en Jaume i En Pere Serra amb igual caràcter de contractants (retaule de Pedralbes); en 1394 firma En Pere Serra tot sol (retaule del Sant Esperit, de Manresa), i en 1399 també firma En Pere (retaule de la Catedral de Vich).

Aquestes dades, entre les quals cal situar les obres no documentades que es conserven, ens donen una idea de l'activitat de l'obra barceloní al llarg de la segona meitat del segle XIV, i expliquen l'expansió i la fama dels mestres barcelonins a Catalunya i Aragó.

Respecte a la data concreta del retaule, res es pot precisar, ja que si el fet d'ésser el Monestir de Xixena de la mateixa ordre que el de Saragossa, i l'ésser tots dos a Aragó pot fer pensar en un veïnatge cronològic amb el retaule d'aquella ciutat, a què hem fet referència (any 1361, contracte fet amb En Jaume Serra), en canvi l'única data que tenim del qui el va costejar, que, com queda dit, és Fra Fortaner de Glera, mort en 1400, ens acosta cap al temps dels retaules del Sant Esperit, de Manresa, i del de la Seu de Vich, en què firmava sol en Pere Serra. — J. F. i T.

### Restes de vestuari episcopal procedents d'uns sarcòfags de la Catedral d'Urgell

En el mur esquerre de l'ala nord del transepte de la Catedral d'Urgell hi ha situades, damunt permòdols, dues osseres o sarcòfags, cada un dels quals porta pintada, al vessant davanter de la tapa respectiva, la imatge d'un bisbe amb vestimenta de pontifical.

La forma de les osseres i l'estil de llur decoració indiquen les darreries del segle XV o els primers temps del XVI. Tenen 1'60 metres de llargada, per 38 centímetres d'ample i 78 d'alt, i contenen, segons dades documentals, l'una les restes mortals del bisbe Abril (1257-1269), i l'altra les del bisbe Pere d'Urtg (1269-1293).

Les aportacions documentals sobre aquestes osseres, que devem a la diligència de Mn. Pere Pujol, expliquen la presència dels sarcòfags en l'indret on són encara avui. Aquest indret és veí a l'altar que en honor de Jesucrist erigia, abans de morir, el bisbe Urtg, dotant-lo, per al seu servei, de dos capellans, els quals, després de mort el fundador, tenien el deure de dir cada dia, llevat dels diumenges i festes assenyalades, una missa de difunts pel bé de la seva ànima i la de l'immediat predecessor, el bisbe Abril, seguida d'una absolta que s'havia de resar davant del sepulcre de cada un.

Es suposa, doncs, amb fonament, que, per al millor acompliment de les disposicions referides les restes dels dos prelats foren traslladades de llur sepulcre primitiu, en sarcòfags, al lloc veí de l'altar fundat pel bisbe d'Urtg, que encara ocupen; sarcòfags que devien ésser renovats a les darreries del segle XV o a principis del XVI, tota vegada que l'estil dels que hi ha actualment indica que no correspon pas, ni de bon tros, a l'època de la mort del bisbe fundador, la qual s'escau, com ja hem dit, a les darreries del segle XIII.

Aquestes osseres (que poguérem examinar a principis de l'any 1915, en ésser netejades de la runa que hi havia caigut en fer les obres de restauració del temple) contien una quantitat d'ossos regular, barrejats amb fragments de teixit confosos, que devien ésser la resta de la vestimenta sepulcral dels dos prelats urgellitans.

Tot seguit (si per més no, perquè teníem dels dos prelats una data segura) reconeguérem l'interès d'aquelles restes textils; i, facultats per l'autoritat corresponent, poguérem recollir-les, fent-les ingressar al Museu d'Art i Arqueologia de Barcelona, on avui es conserven.